

Nota per al record d'Anna Dodas

Carles Montpart Tura

Aquests dies de finals d'estiu farà trenta-tres anys que la jove poetessa Anna Dodas va ser assassinada. El seu cos va ser trobat en un bosc als afores de Montpeller, on també poc després va aparèixer el de la seva amiga Gemma Argemí, amb qui havien començat un viatge de vacances que des de Marsella les havia de dur fins a Sardenya. Uns crims que mai no han estat resolts. La recent publicació dels textos en prosa d'Anna Dodas ens convida a dedicar-li aquesta breu nota de record.

Facultat de Filologia, promoció 1980-1985

Com diu Julià Guillamon a l'inici del pròleg del recull de textos en prosa d'Anna Dodas, *Capvespres de foc i de grana* (Cal·lígraf, 2018), "Era una època d'anar cadascú a la seva. Vull dir que no parlàvem gaire a classe o si ens trobàvem al pati de Lletres o a la biblioteca" (p. 13). L'època a la qual es refereix Guillamon és la primera meitat

dels anys vuitanta, en què una gran quantitat de joves lletraferits sortits de COU empeníem la carrera de Filologia Catalana a la Universitat de Barcelona. Va ser en aquest context on vaig conèixer l'Anna Dodas (Folgueroles, 1962-Montpeller, 1986). Com diu el mateix Guillamon, "L'Anna tenia la llibertat dels estudiants de fora que fan vida en un pis, sense els pares" (p. 13). El fet que jo, en canvi, tornés cada dia a Caldes després de les classes del matí, no va impedir que de seguida fes coneixença i amistat amb un grup d'estudiants que, com l'Anna, venien d'Osona i que durant la setmana feien una vida independent dels pares a la capital. Recordo, per tant, haver parlat sovint amb l'Anna tot i que mai no en vaig arribar a conèixer l'abast de la seva passió per l'escriptura. Parlàvem, és clar, de les classes, dels professors, de les lectures que fèiem i del nostre dia a dia d'estudiants. El que sí que recordo clarament de l'Anna, però, és el seu somriure i l'enorme vitalitat que despenia.

Anna Dodas

Van ser uns anys en què, malgrat la massificació que la Facultat de Filologia presentava en aquella època, els estudiants vam poder gaudir del mestratge d'alguns professors i professores inoblidables. A primer, per exemple, en el marc d'una assignatura que es titulava "Introducció als estudis literaris", ens va enlluernar el curs que Carles Miralles ens va fer sobre el mite de Narcís. El nivell acadèmic era alt, i malgrat que una Aula Magna amb més d'un centenar d'estudiants no era l'espai més idoni per a unes classes com aquelles, l'estímul que ens va suposar aquell curs va ser formidable. A l'Anna, per exemple, li va plantar la llavor del que al final de la carrera va constituir la seva tesina de llicenciatura *Una mitologia actual. "Mites" de Jordi Sarsanedas*, enllestida el febrer de 1986.

Vam ser també la promoció, per només esmentar alguns altres noms, que vam rebre les últimes classes de literatura catalana d'Antoni Comas, l'entusiasta lectura del *Curial e Güelfa* per part d'un jove Anton Espadaler —que acabava de presentar la seva tesi doctoral sobre aquesta novel·la cavalleresca—, o les classes magistrals de lingüística i comunicació no verbal d'un Sebastià Serrano en plena producció intel·lectual. També vam ser alumnes de Joaquim Molas, de Jordi Llovet, d'Antònia Tayadella, de Jaume Coll, de Joan Solà, de Joaquim Rafel, de Joan Veny, de Teresa Cabré, als quals nosaltres estimàvem o odiàvem en funció dels nostres interessos, de la seva particular manera d'ensenyar... o de les notes que ens acabaven posant. De tots ells però, potser el que ens va deixar un record més inesborrable va ser la figura del sociolingüista valencià Lluís V.

Aracil, un esperit lliure que ens va obrir les portes a una disciplina —i a una història sociolingüística d'Europa— que no sortia encara als manuals perquè ell mateix n'era el pioner als Països Catalans.

La mort inesperada

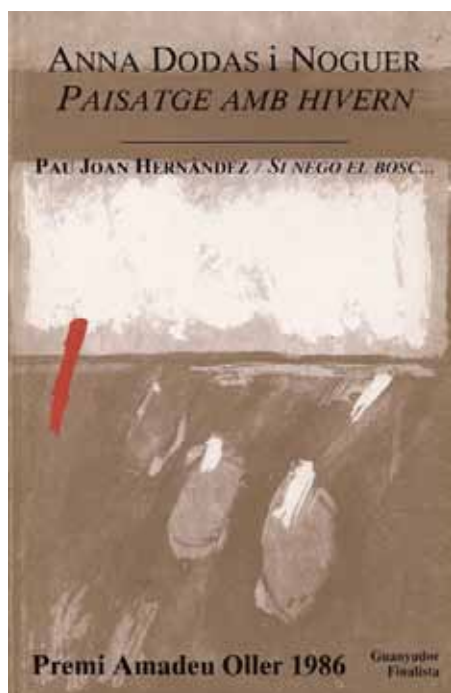
No recordo si era a finals d'agost o durant les primeres setmanes de setembre de 1986. Jo acabava de tornar de fer el servei militar i estava a punt d'encarar el meu primer curs com a professor en pràctiques de llengua i literatura catalanes en un institut de Badalona. La trucada d'un amic de Vic, de la colla de l'Anna, em va deixar glaçat. Havien trobat el cos de l'Anna, que presentava senyals de mort violenta, als afores de Montpeller. També el de la Gemma Argemí, companya de curs i amiga amb la qual havien començat unes vacances uns dies abans. La brutalitat del fet ens va deixar sense paraules. S'estroncava així de manera injusta una vida i al mateix temps una carrera literària de la qual jo no n'era conscient encara.

I és que l'Anna escrivia des de molt jove, tot i que, com ens ha explicat el seu amic i company Ramon Farrés en un article titulat "Notes sobre la vida i l'obra d'Anna Dodas" (*Avui*, suplement "Cultura", 17-8-91) "considerava aquesta activitat com a marginal, al costat dels seus estudis de música". A propòsit d'un dels primers poemes que li va conèixer, el mateix Farrés ens diu que l'Anna presentava "una

'percepció extrema' de la realitat, una mena de facultat intuïtiva de caràcter sensitiu que li permetia percebre en la pròpia pell, de la manera més intensa, l'eclosió de la primavera, però que al mateix temps li feia intuir el caràcter efímer d'aquell excés de vida, la implacable mort que espera a l'aguait darrera cada flor i cada tronc d'arbre". Seria un error, però, diu Ramon Farrés, aproximar-nos a la poesia d'Anna Dodas atribuint-li un caràcter premonitori un cop coneixem la seva tràgica mort. Farrés ho expressa, al final del seu article amb aquestes paraules: "*La fi violenta d'Anna Dodas i Noguera l'agost de 1986 no va ser l'acompliment, doncs, d'una mort pressentida, però sí que en certa manera va venir a donar tràgicament la raó a la seva sensibilitat poètica*".

Premi Amadeu Oller

La veu poètica d'Anna Dodas va ser aviat reconeguda, ja que l'any 1986 va rebre el prestigiós Premi Amadeu Oller pel recull *Paisatge amb hivern*, obra que va ser publicada juntament amb una selecció de poemes de qui en va ser finalista, Pau Joan Hernández (Edicions del Mall, 1896). Com ens recordava Toni Coromina a l'article "El volcà actiu d'Anna Dodas" (*La Vanguardia*, 25-26 de desembre de 2015), "quan l'any 1986 Dodas va rebre el premi Amadeu Oller, la poeta Maria Mercè Marçal, aleshores membre del jurat, va confessar a l'autora que li hauria agradat haver

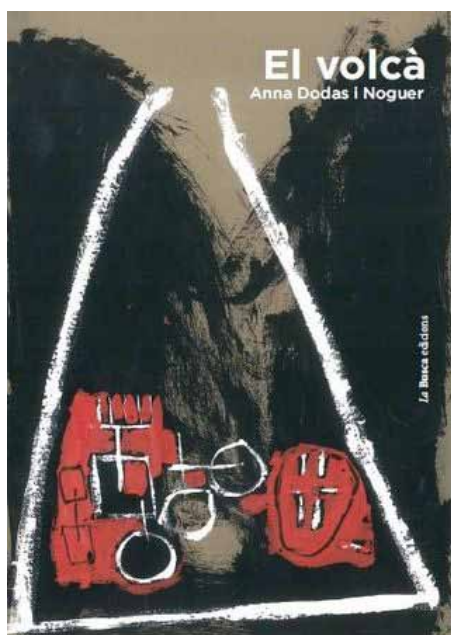
signat alguns dels seus poemes". El recull presenta un total de 13 poemes breus, datats entre els mesos de gener i agost de 1985, escrits en vers lliure i encapçalats per la citació de Verdager "La terra adolorida gemega com un cor". En general els textos vehiculen un seguit d'imatges relacionades amb la nuesa, la fredor i l'hivern, i desprenen una visió desassossegada de la vida juntament amb el desig d'una calma vital que no acaba d'arribar: "traços negríssims / ferides de tinta / violàcia / un enorme arc / un prisma / arrodoneix el cel / Estrepitoses mareas / i un enyor ferotge / On és la calma / l'anelhada promesa?".

Ens podríem preguntar com s'explica aquest to general de tristor i d'un cert sentiment tràgic que trobem en els poemes si el record que tenim de l'Anna els que la vam conèixer és el d'una noia vital i riallera. En l'article que hem esmentat al principi, Ramon Farrés intenta donar-nos-en una explicació. Ens diu que en una carta del setembre de 1980 l'Anna, parlant d'un poema on dominen de manera absoluta les paraules "nit", "fosca" i "mort", li diu el següent: "*Per què sóc capaç d'escriure poemes tan bèsties com aquest? [...] Quan començo a escriure, el boli s'entesta a no voler anar per allà on jo li dic i [...] només de començar ja hi plantifica 'mort'*". [...] Pot ser que jo tingui dues personalitats i que una d'elles —l'Anna com em mig conec— desconeixi l'altra? Ramon Farrés respon a aquest interrogant així: "*L'Anna Dodas i Noguera no tenia dues personalitats, sinó dues cares —dos extrems— d'una mateixa personalitat: l'una alegre, vitalista, tendent a l'eufòria; l'altra trista, propensa a la "pena" —una paraula molt estimada per l'autora— i al sentit tràgic de la vida*".

Obra poètica pòstuma

Cinc anys després de la seva mort, tota l'obra poètica d'Anna Dodas va quedar aplegada al volum *El volcà* (Edicions 62, "Els llibres de l'escorpí", 142, 1991), llibre que conté *Paisatge amb hivern* —ara amb unes partitures de Josep Baucells—, el recull inèdit "El volcà" i un conjunt de vint-i-set textos sota l'epígraf de "Poemes esparços i esbossos". El llibre venia encapçalat per un pròleg de Jordi Sarsanedas, on l'escriptor explicava la seva coneixença amb l'Anna arran de la preparació de la tesina de llicenciatura sobre el seu llibre de contes *Mites*, i on feia aquesta valoració de l'obra de Dodas: "*Recordo que, a la primera lectura, Paisatge amb hivern em va semblar molt notable, amb alguns encerts brillants. No sé si em vaig formular, però no ho descarto, que era un llibre prometedor. Ho era. Ara que la promesa ja no és ni un sarcasme, llegeixo Paisatge amb hivern i El volcà i hi trobo, oberta a la simpatia des de la simpatia, una presència activa en la confrontació amb el real i l'imaginari i en l'elaboració,*

a bocins, d'una realitat nova i convincent" (p. 6)

El volcà inclou també una "Nota liminar" a càrrec de Ramon Farrés en la qual ens explica que l'agost de 1986, abans de marxar de vacances, l'Anna va deixar pràcticament enllestit el seu segon llibre de poemes, i que n'havia emparaulat la publicació a Edicions del Mall. L'estructura, diu, ja estava fixada i els poemes es dividien en tres blocs temàtics diferenciats. Faltava escollir el títol. Finalment, en una nota escrita a mà en l'original mecanografiat, l'Anna decidia afegir-hi una altra secció, d'un sol poema, que donaria títol a tot el volum: "El volcà" ("saps què s'amaga / sota el pacífic verd / vellutat d'arbres? / el roig / què xucla la blanca / flor, per créixer tan fràgil / si no és el foc? / i la muntanya esvelta / tota sola i segura / té a la panxa el tro /). La inclusió d'un tercer bloc de "Poemes esparsos i esbossos" —primeres versions d'alguns poemes i diverses provatures manuscrites—

quedava totalment justificada per la tràgica mort de la jove poetessa, fet que estroncava una carrera literària tot just començada. Com que aquesta edició de *El volcà* era ja pràcticament introbable, ara fa quatre anys Ramon Farrés i la família de l'Anna en van promoure una oportuna reedició (*El volcà*, La Busca Edicions, 2015) que ha permès a les noves generacions lectores conèixer l'obra poètica de Dodas. Al llibre s'hi manté el mateix contingut, el pròleg original de la primera edició, de Jordi Sarsanedas, i s'hi ha afegit un nou pròleg de la poetessa Núria Martínez Vernis.

Amb motiu de l'arribada d'aquesta nova edició, Toni Coromina destacava, en l'article esmentant més amunt, que una de les característiques de l'estil d'Anna Dodas era l'absència habitual de puntuació i l'ús gairebé exclusiu de les minúscules (amb excepcions com "Gran Cor", "Gran Ombra" o "Temps"), fet que, segons Ramon Farrés, enllaça amb la tradició avantguardista. També n'és un tret característic la musicalitat del vers, la utilització de les metàfores i les referències a la nit, a la mort i a la lluita entre l'amor i el desamor, entre Eros i Tànatos. Una visió sovint inquietant —ara al voltant de la imatge del foc destructor— i pessimista que, com hem comentat abans, formava part de la manera de ser de l'Anna i que contrastava amb el seu esperit vital. Arran de la primera edició de *El volcà*, el poeta i crític literari Jordi Llavina ja havia valorat aquest aspecte amb aquestes paraules: "Terrible potser sigui l'adjectiu més escaient a aquests versos extraordinàriament austers quant a la forma i les imatges, mancats de qualsevol tipus de concessió a l'embelliment formal, ni que fos per amortir un

*missatge tan cru i descarnat, que té sempre el rerefons de la mort. [...] El jo pràcticament desapareix absorbit per una naturalesa hostil —que, tot i la sobrietat i l'adversitat, pot recordar tant la natura ciclòpia i aclaparadora de Verdaguer [...], com també els paisatges metafísicoonírics de Foix—; naturalesa anihiladora que en el primer llibre componen camps nevats i assolats per l'hivern, i en el segon, el foc devastador, anorreador." "Els escenaris acotats de la literatura i de l'existència", *Avui*, suplement "Cultura", 17-8-91).*

Obra narrativa

Al final de la "Nota liminar" de *El volcà*, Ramon Farrés deia el següent: "El volum que presentem no conté pas, ni de bon tros, tota la producció literària de l'Anna Dodas. Hi ha una gran quantitat de textos anteriors, la major part provatures, un grapat de poemes d'adolescència, esbossos de narracions i unes quantes narracions acabades [...]; hi ha també una colla de cartes, apunts

Pati de Lletres de la Facultat de Filologia

personals, impressions de viatges, etc., que potser algun dia valdria la pena de recuperar; i hi ha finalment la seva incipient obra assagística: una tesina sobre Mites de Jordi Sarsanedas, i uns quants treballs breus sobre literatura, un dels quals, "La narrativa modernista", és publicat als fascicles núm. 57 i 58 de la Història de la literatura catalana d'Edicions 62 i Orbis" (p. 8-9).

És una bona notícia, doncs, tal com dèiem a l'entrada d'aquest article, la recent aparició del volum *Capvespres de foc i de grana*, un llibre que recull deu relats de l'escriptora osonenca. El volum, molt ben editat, inclou el pròleg ja esmentat de Julià Guillamon, escriptor i crític literari que també va formar part de la promoció 80-85 de la Facultat de Filologia, i dos textos introductoris a càrrec de les responsables de l'edició, Caterina Riba i Ester Pou. Com ens expliquen les editores, el llibre recupera alguns relats ja publicats. D'una banda, *Capvespres de foc i de grana*, publicat l'any 1982 (Premi de Narrativa de l'Ajuntament de Vic, 1991) i *Les ciutats*, publicat l'any

1991, tots dos a la revista *Ausa*; i de l'altra, *La deessa de les flors* (accésit en el premi Ajuntament de Calldetenes), publicat l'any 1982 a la revista *Clot*. Pel que fa a *Les ciutats*, l'edició que comentem ha afegit a les tres parts publicades a *Ausa* ("La ciutat dels rajols", "La ciutat del delta" i "La ciutat eterna") un quart text inèdit, "La ciutat conquerida de les cigonyes". A més, el volum presenta els textos inèdits "Plena de mi", "Obscur desig" i "Suite", escrits per l'Anna als dinou anys i aplegats sota el títol *Amor de cendra*. Finalment, s'ha inclòs també una breu nota sobre Bach que la família havia trobat escrita a mà entre els seus papers.

D'aquest conjunt narratiu, Julià Guillamon en destaca sobretot el primer text, "La reina de les flors", del qual diu que "és possiblement el millor text en prosa que va escriure" (p. 18) i on, a part de valorar-ne la cadència musical, hi veu una clara influència de la lectura que Anna Dodas va fer de "Mite en un jardí", el text que obre *Mites*, de Jordi Sarsanedas, i al qual l'autora, com hem dit, va dedicar la seva tesina de llicenciatura. També és clar el deute del text amb les classes que hem esmentat més amunt que Carles Miralles va impartir el curs 1980-1981 sobre el mite de Narcís, i hi podem trobar ressons del món oníric de J. V. Foix, del món poètic de Sylvia Plath o dels personatges d'alguns contes o novel·les de Mercè Rodoreda. Caterina Riba, editora del volum, veu també en aquesta narració influències de la cançó *Suzanne*, de Leonard Cohen, que l'Anna escoltava tant.

En el recull dels quatre textos que formen *Les ciutats*, Anna Dodas ens presenta un passeig per diversos ambients d'unes ciutats borroses i inquietants, sovint en destrucció, descrites des de la frontera entre el somni i la vigília, i amb accions que sovint es resolen amb certes dosis de violència. En l'últim, per exemple, assistirem a un espectacle apocalíptic en què les cigonyes s'acarnissen contra la població, amb unes escenes que ens remetien indefectiblement a la versió cinematogràfica que Hitchcock va fer de la novel·la *The Birds*, de Daphne du Maurier. La mort, altre cop, com una constant del món literari d'Anna Dodas.

A la trilogia *Amor de cendra*, en canvi, Dodas prescindeix gairebé totalment del fil argumental i ens ofereix, amb un llenguatge molt i molt depurat, uns relats més intimistes que, amb una prosa que sovint esdevé un xiuxiueig voluptuós, són gairebé una pura expressió poètica de sensacions. Pel que fa a *Capvespres de foc i de grana*, el conte que dona títol al llibre, Ester Pou en destaca el fet que "*amalgama molts dels mots fets símbol, i, sobretot, el mot 'foc', que reconeixem com a element de l'imaginari de l'autora i l'hi associem immediatament*" (p. 37). Julià Guillamon, en un comentari arran de l'aparició d'aquest llibre, apuntava sobre aquest text el següent: "*L'Anna pren la imatge de la poma davant del foc, el reflex de les flames en la pell vermella, la textura de cera que té la fruita, i al voltant d'aquesta imatge magnètica, que recorda els contes d'E.T.A. Hoffmann i els estudis de Gaston Bachelard sobre el simbolisme del foc, desplega un conflicte psicoanalític: la relació d'un pare i una filla*" (La Vanguardia, "Cultura/s", 9-2-19).

El volum, com hem dit, es clou amb una breu reflexió de l'Anna sobre

Bach —l'autora s'havia format com a guitarrista al Conservatori Superior de Música de Barcelona—, un compositor pel qual sentia una especial veneració. L'inici de la nota no pot ser més contundent: "*Hi ha els mozartians i hi ha els bachians. Naturalment, jo sóc dels segons*". I més endavant explica: "*I jo mai he patit tant i he disfrutat tant tocant com amb Bach. És tan gros que no et cap a dins. I tan recondemnadament difícil... però alliçonador. Cada nota és ella, personalíssima dins l'acord, i cada acord és la sorprenent perfecció: fins que no el saps i te'n sorprens, no t'adones que era aquell, precisament, el que havia de seguir per no deixar-te descansar*" (p. 141).

Tant l'obra poètica com els textos narratius d'Anna Dodas —que amb aquesta edició que tenim ara a l'abast veiem que estan plenament connectats— sorprenen per la seva maduresa expressiva i per la seva sensibilitat i riquesa lingüística. La seva mort prematura i injusta —només tenia vint-i-tres anys— ens han negat la possibilitat d'assistir a la que segurament hagués estat una brillant trajectòria artística. Un talent innegable estroncat massa d'hora.